

System rozrodczy lulecznicy kraińskiej (*Scopolia carniolica* Jacq.) jako podstawa jej skutecznej ochrony

Karolina Tymoszuik-Rydzewska¹, Bożena Denisow²

¹Katedra Botaniki, Mykologii i Ekologii, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

²Katedra Botaniki i Fizjologii Roślin, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

karolina.Tymoszuik-rydzewska@mail.umcs.pl, bożena.denisow@up.lublin.pl

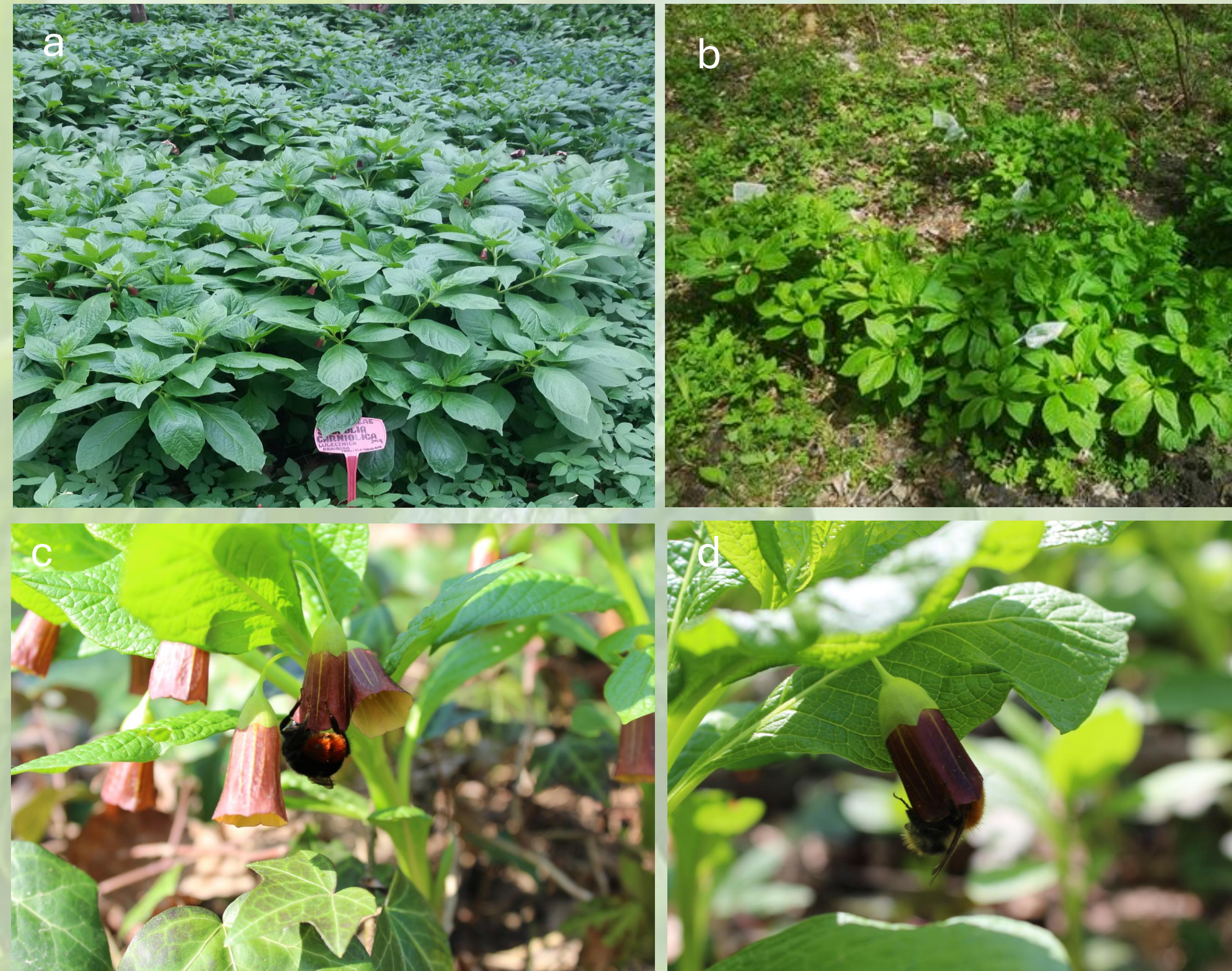
Lulecznica kraińska (*Scopolia carniolica* Jacq.) jest rzadkim, klonalnym gatunkiem runa leśnego z rodziny Solanaceae o wczesnowiosennym kwitnieniu, występującym głównie w olszynkach (*Alnetum incanae*), buczynach (*Dentario glandulosae-Fagetum lunarietosum*) oraz płatach jaworzyny górskiej (*Phyllitido-Aceretum*). W Polsce jest objęta częściową ochroną gatunkową (Dz.U. 2014 poz. 1409).

Pomimo statusu gatunku najmniejszej troski w skali globalnej, w Polsce podlega częściowej ochronie i występuje na nielicznych stanowiskach. Skuteczna ochrona tego gatunku wymaga poznania jego biologii reprodukcyjnej oraz zależności od zapylaczy.

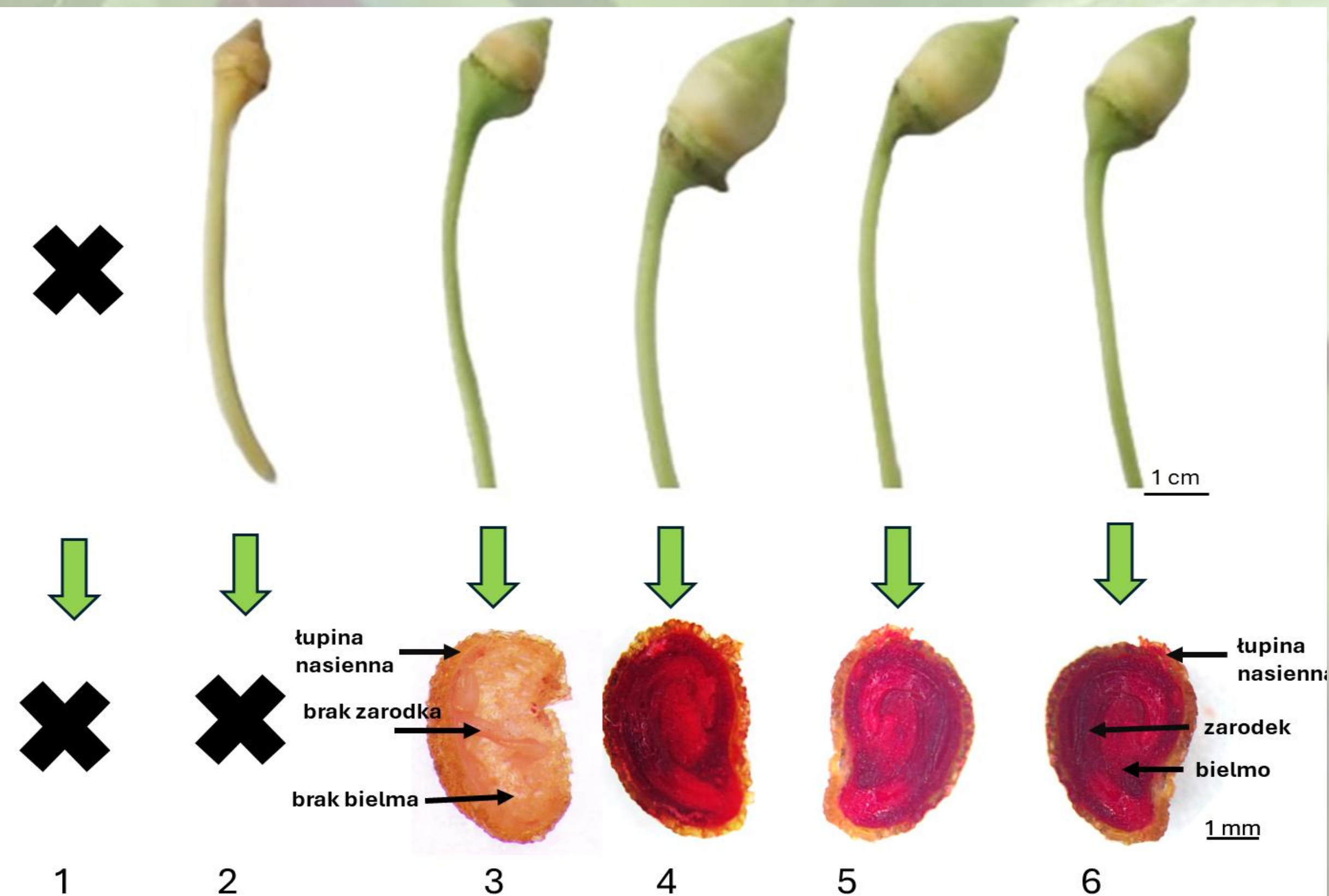
Celem badań było określenie systemu rozrodczego *S. carniolica*, identyfikacja efektywnych zapylaczy oraz ocena wpływu różnych sposobów zapylania na zawiązywanie owoców i jakość nasion w dwóch populacjach (sztucznej – Ogród Botaniczny UMCS w Lublinie oraz półnaturalnej – Nadleśnictwo Tomaszów Lubelski) (Fot. 1 a, b).

Kwiaty *S. carniolica* są obupłciowe i wykazują ruchomą herkogamię oraz niepełną protogynię (Fot. 2 a-c). Gatunek jest samoniezgodny i wymaga zapylenia obcopolnego, spontaniczna autogamia nie prowadziła do powstania owoców ani nasion (Ryc. 1). Geitonogamia umożliwiła rozwój owoców, jednak powstające nasiona były niewykształcone i niezdolne do kiełkowania, co wskazuje na późno działającą samoniezgodność. Jedynie zapylenie krzyżowe skutkowało powstawaniem żywotnych nasion (Ryc. 2). Najbardziej efektywnymi zapylaczami były trzmiele (Fot. 1 c, d), a w mniejszym stopniu pszczoły miodne (Ryc. 3).

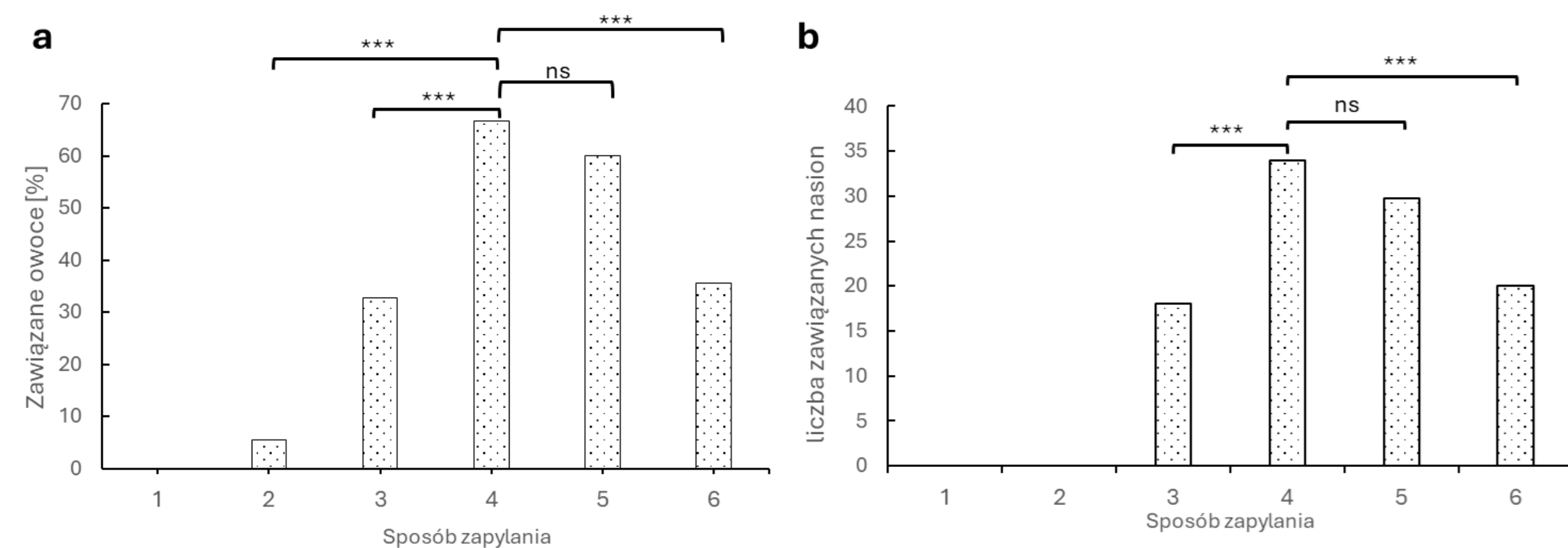
S. carniolica jest gatunkiem obligatoryjnie obcopolnym, silnie zależnym od obecności zapylaczy. Ochrona jego populacji powinna uwzględniać zachowanie różnorodności zapylaczy, zwłaszcza trzmieli, oraz ciągłości siedlisk leśnych. Zrozumienie mechanizmów samoniezgodności i ograniczeń reprodukcyjnych ma kluczowe znaczenie dla przeciwdziałania spadkowi liczebności i utrzymania trwałości populacji tego rzadkiego gatunku.

Fot. 1 Badana populacja lulecznicy kraińskiej: a – sztuczna w Ogrórze Botanicznym UMCS; b – półnaturalna w Nadleśnictwie Tomaszów Lubelski; c, d – trzmiel kamiennik (*B. lapidarius*) oraz t. rudy (*B. pascuorum*) odwiedzający kwiaty lulecznicy

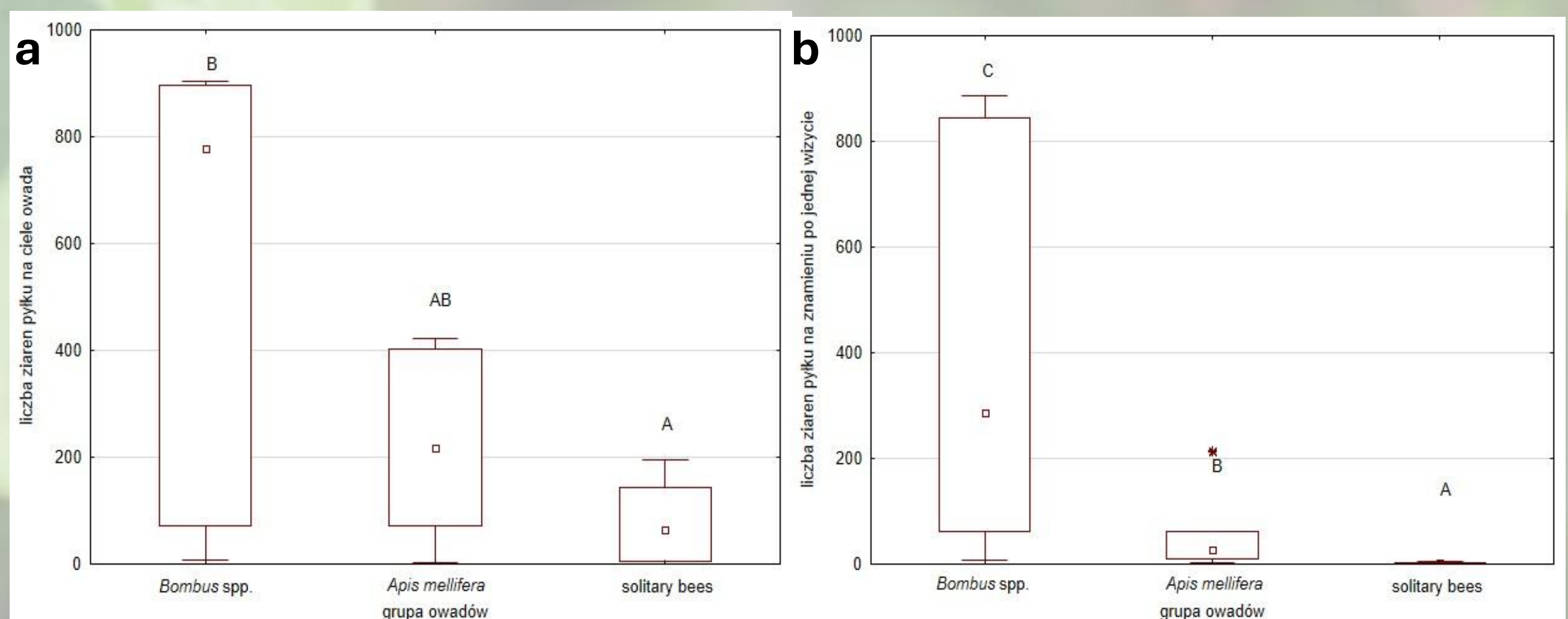
Ryc. 2 Owoce i nasiona powstałe po zastosowaniu różnych typów zapylania u *S. carniolica*: 1 – spontaniczne samozapylenie, 2 – indukowane samozapylenie, 3 – geitonogamia, 4 – swobodne zapylenie krzyżowe, 5 – indukowane zapylenie krzyżowe (ksenogamia), 6 – uzupełniające zapylenie krzyżowe.

Ryc. 1 Średnia ilość owoców (a) oraz liczba nasion w owocu (b) u *S. carniolica* poddanej różnym zabiegom zapylania. 1 –spontaniczne samozapylenie, 2 –indukowane samozapylenie, 3 – geitonogamia, 4 –otwarte zapylenie krzyżowe, 5 –indukowane zapylenie krzyżowe (ksenogamia), 6 –dodatkowe zapylenie krzyżowe. Kody istotności: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, ns= nieistotne, oparte na uogólnionych modelach liniowych (GLM). Uwaga: w zabiegach 1 i 2 nie wytworzono owoców ani nasion, dlatego wartości dla tych zabiegów nie są dostępne.

Fot. 2 a – dojrzałe protogamiczne kwiaty; b – 1-dniowy, c – 3-dniowy (widoczny ruch pręcików w kierunku słupka) *S. carniolica*

Ryc. 3 Liczba ziaren pyłku *S. carniolica* przenoszonych przez trzy grupy owadów. Znacznik wewnątrz każdego pudełka wskazuje medianę; granice pudełka reprezentują 25. i 75. percentyle; wąsy pokazują zakres wartości niebędących odchyleniami skrajnymi; gwiazdki (*) oznaczają wartości skrajne. Wartości przedstawiają średnie z obserwacji. Różne litery wskazują istotne różnice między grupami według testu Kruskala-Wallis (p < 0,05).

Zachęcamy do zapoznania się z opublikowanymi wynikami:

Tymoszuik-Rydzewska K. i in. The sexual reproductive strategy in clonal *Scopolia carniolica* is based on obligatory cross-pollination and self-incompatibility. Scientific Reports. 16, 302 (2026). <https://doi.org/10.1038/s41598-025-29571-5>

Tymoszuik K. i in. Flower structure and floral reward in *Scopolia carniolica* (Solanaceae) - it is a plant that can support the bumblebee food base in early spring? Arthropod-Plant Interactions. 18(3), 403-416 (2024). <https://doi.org/10.1007/s11829-024-10059-4>